

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание ученой степени «доктор философии» (PhD)
по специальности 6D050900-Финансы
Бейсембинова Айсулу Шахи-Задаевна

«Инвестиционная деятельность в системе общественно-частные товарищества: теория, методология, перспективы»

Актуальность темы исследования. Главной задачей современного этапа развития Республики Казахстан является модернизация экономики страны с целью повышения ее конкурентоспособности и устойчивости перед вызовами современности. Экономическая модернизация потребует перевооружения основных отраслей промышленности, опережающего развития транспортной инфраструктуры всех видов, интенсивного освоения новых территорий, создания современных производств и строительства новых объектов энергетики. Международный опыт показал, что перевод экономики на модернизационный путь развития невозможно совершить с привлечением только государственных ресурсов. Крупные инвестиционно-строительные проекты XXI в., такие как газотранспортная система и ГЭСы в Восточном Казахстане, железнодорожная ветка Шар - Усть-Каменогорск, линия электропередачи Северный Казахстан - Актюбинская область - все это требует привлечения сотен миллиардов тенге, и государство просто не в состоянии обеспечить такие объемы финансирования. Решение указанной проблемы возможно только за счет объединения усилий государства и частного бизнеса, которое в мировой практике реализуется в рамках института государственно-частного партнерства.

Актуальность темы диссертационной работы определяется объективной необходимостью комплексного анализа и методического осмысления проблем, связанных с интенсификацией развития института ГЧП в Казахстане и широкого привлечения частного бизнеса к реализации инвестиционных проектов, носящих масштабный характер и способствующих инновационному развитию страны.

Цель и задачи исследования. Целью диссертационной работы является совершенствование финансовых аспектов инвестиционной деятельности в системе государственно-частного партнерства.

Для достижения поставленной цели исследования были сформулированы и решены следующие **задачи**:

- уточнить содержание инвестиционной деятельности и провести классификацию инвестиций, как объекта исследования;
- провести анализ понятийно-категориального аппарата института государственно-частного партнерства и систематизировать формы и модели ГЧП, выявить их преимущества и недостатки;
- определить основные риски, характерные для ГЧП, и исследовать проблему проектного финансирования;

- обобщить и систематизировать зарубежный опыт ГЧП, проектного финансирования и кластерного подхода;
- обобщить и систематизировать отечественный опыт реализации концессионных проектов;
- выявить круг финансовых проблем и определить перспективы развития системы ГЧП в Казахстане;
- разработать предложения по совершенствованию концепции и форм взаимодействия в системе ГЧП;
- обосновать целевые ориентиры проектного финансирования проектов ГЧП на основе кластерного подхода;
- усовершенствовать методику оценки эффективности проектов ГЧП и финансовой устойчивости концессионера.

Объектом исследования выступают финансовые аспекты инвестиционной деятельности в системе ГЧП и комплекс взаимоотношений его участников.

Предметом исследования являются финансово-экономические отношения, возникающие в процессе инвестиционной деятельности в системе ГЧП.

Теоретическая и методологическая основа исследования. Теоретической основой диссертационной работы являются труды отечественных и зарубежных ученых в области финансирования государственно-частных партнерств, научные публикации в специализированных изданиях, аналитические отчеты государственных, общественных экономических институтов, и международных финансовых организаций, законодательные и нормативно-правовые документы в сфере регулирования партнерских отношений.

Методологическую основу диссертации составляет комплексный подход и диалектические принципы, позволившие выявить сущностные характеристики изучаемых процессов, формы их проявления, выделить присущие им противоречия и определить тенденции их развития. Исследование проводилось с использованием системного и структурно-уровневого подхода, методов логического, сравнительного и статистического анализа, группировок, монографического, абстрактно-логического моделирования и др.

Информационную базу исследования составляют Законы РК и постановления Правительства РК, материалы Агентства РК по статистике, Министерства финансов РК, Министерства экономического развития и торговли РК, АО «Казахский центр государственно-частного партнерства», АО «Батыс транзит», а также данные финансовой отчетности по реализованным проектам ГЧП, материалы конференций по проблемам государственно-частного партнерства, периодической печати, электронные источники.

Научная новизна исследования. Наиболее существенные результаты, полученные в ходе исследования, и их научная новизна состоят в следующем:

- 1) установлено содержание понятия «инвестиции» и его связь с ГЧП, как объекта и предмета исследования;
- 2) уточнено понятие и предложены формы ГЧП, приемлемые для казахстанской экономики;
- 3) уточнено понятие «проектное финансирование» как совокупности взаимосвязанных элементов процесса финансирования проектов ГЧП;
- 4) усовершенствованы концепция и формы взаимодействия в системе государственно-частного партнерства в Казахстане;
- 5) разработан механизм проектного финансирования с позиции кластерного подхода;
- 6) предложена комплексная методика оценки эффективности проектов ГЧП.

Основные положения, выносимые на защиту:

- уточнены особенности понятий «инвестиций», «инвестиционный проект» и «государственно-частное партнерство» в рамках финансирования инвестиционных проектов;
- предложена классификация форм и моделей ГЧП и раскрыты механизмы сотрудничества государственных структур и частного бизнеса;
- проведена классификация рисков, которые несут участники ГЧП, и предложены меры по сбалансированному распределению рисков между партнерами;
- проведено комплексное исследование теоретических аспектов проектного финансирования на основе кластерного подхода проектов ГЧП;
- обобщены и систематизированы зарубежный опыт и отечественная практика использования ГЧП, выявлены проблемы и перспективы его дальнейшего развития в Казахстане;
- разработаны предложения по совершенствованию концепции и форм взаимодействия в системе ГЧП;
- предложен механизм проектного финансирования проектов ГЧП с позиции кластерного подхода;
- разработана и апробирована методика оценки эффективности проектов ГЧП.

Теоретическая и практическая значимость исследования. Теоретическая значимость диссертации определяется актуальностью поставленных задач и достигнутым уровнем разработанности проблем финансового взаимодействия государства и бизнеса, обобщением зарубежного и отечественного опыта их решения; обусловлена выявлением причин недостаточно эффективной интеграции финансового потенциала государственного и частного секторов в сфере их возможного взаимодействия и развитием механизмов повышения результативности сотрудничества институтов государства и бизнеса.

Практическая значимость результатов исследования состоит в том, что содержащиеся в нем выводы и предложения, направлены на решение крупной народнохозяйственной задачи развития института государственно-частного партнерства и использования преимуществ партнерских отношений

между государством и частным бизнесом при реализации крупномасштабных инвестиционных проектов. Результаты выполненных исследований, предложенные методики и рекомендации могут быть использованы при создании институциональной основы государственно-частного партнерства, а также при организации отбора, реализации и оценки эффективности, реализующихся в системе ГЧП.

Публикация результатов исследования. По теме диссертационной работы опубликовано 14 научных работ общим объемом 8,39 п.л., в том числе в изданиях рекомендованных Комитетом по контролю в сфере науки и образования МОН РК – 5 статей, в зарубежных изданиях, входящих в международную базу научных журналов компании Томсон Рейтер (ISI Web of knowledge, Thomson Reuters), Скопус (Scopus) и имеющем ненулевой импакт-фактор – 1 статья, в материалах международных конференций – 5 статей, из которых 2 - зарубежные.

Структура и объем диссертационной работы. Диссертация состоит из введения, четырех разделов, заключения, списка использованных источников из 155 наименований, приложения, содержит 50 таблиц, 17 рисунков.

6D050900–«Қаржы» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу дайындаған диссертациясының

АНДАТПАСЫ

Айсулу Шахи-Задаевна Бейсембинованың

"Инвестициялық қызмет қоғамдық-жеке меншік әріптестер жүйесінде: қағида, методология, перспективалар"

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Қазақстан республикасының дамуының қазіргі кезеңінің басты мақсаты болып елдің экономикасының модернизациясы, оның бәсекеге қабілеттілігінің және қазіргінің заманның қатерлеріне тиянақтылығының көтермелеуі болып табылады. Экономикалық модернизация негізгі өнеркәсіп салаларын қайта жабдықтауын, транспорт инфрақұрылымының барлық көріністерінің озыңқы дамуын, жаңа аумақтардың жіті игерушілуін, қазіргі өндірістер құру және жаңа энергетика нысандарының құрылысын талап етеді. Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, экономиканы модернизацияланған даму жолға текқана мемлекеттік қамбаның тартуымен істеу мүмкін емес. ХХІ ғасырдың еті инвестициялық-құрылыстық жобалары, мынадай сияқты газ-транспорт жүйесі және ГЭС-сы шығыс Қазақстанда, Шар - Өскемен теміржол тармағы, Солтүстік Қазақстан - Ақтөбе облысы электрталпыру желісі – бұлардың бәрі жүздеген миллиард теңгені тартуды керек етеді, ал мемлекет болса мынадай қаржылау көлемін қамсыздандыру етуге сай емес.

Көрсетілген мәселенің шешімі ықтимал, дүниежүзілік тәжірибе шегінде мемлекеттік-жеке әріптестік институтының жүзеге асыруы мемлекеттің және жеке бизнестің мехнатының бірлестігінің арқасында ғана.

Диссертациялық жұмыстың тақырыбының өзектілігі кешенді анализдың және мәселенің әдістемелік түсіну объективті керектілігімен, Қазақстанда МЖӘ институтын қарқынды дамуымен, ауқымды мінезді және елдің инновациялық дамуына мүмкіндік туғызатын инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға жеке бизнестің кең тартуымен анықталады.

Зерттеудің мақсаты және міндеттері. Диссертациялық жұмыстың мақсатымен міндеті мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің жүйесінде инвестициялық қызметтің қаржы аспектілерінің жетілдіруі болып табылады.

Зерттеу құрулы мақсатының табысы үшін тұжырымдау және жолға қойу келесі мақсаттарды орындау болды:

- инвестициялық қызметтің мазмұнын анықтау және зерттеу заты ретінде инвестициялардың классификациясын жасау;
- мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің институтының ұғым-категориялық аппаратының анализін және МЖӘ қалыптарының және пішінін қисындау, оның артықшылығының және кемшіліктерін айқындау;
- МЖӘ тән негізгі қатерлерді анықтау және жобалық қаржыландыруды проблемаларын зерттеу;
- жобалық қаржылаудың және кластерлік ыңғайдың шетелдік МЖӘ тәжірибесін қорытындылау және жүйеге келтіру;
- концессиялық жобаның жүзеге асуының отандық тәжірибесі ауқымын қорытындылау және жүйеге келтіру;

- қаржы проблемалары ауқымын анықтау және Қазақстанда МЖӘ жүйенің дамуының болашақтарын айқындау;

- МЖӘ жүйеде тұжырымдаманың және әрекеттестіктің пішінінің жетілдіру ұсыныстарын әзірлеу;

- МЖӘ жобасының жобалық қаржылау мақсатты бағдарларын кластерлік ыңғайдың негізде дәлелдеу;

- концессионердің қаржы тиянағының және МЖӘ жобасының тиімділігінің сарапшылау әдістемесін жетілдіру.

Зерттеу нысанасы - МЖӘ жүйедегі инвестициялық қызметтің қаржы аспектері және оның қатысқандарының қарым-қатынасының кешені.

Зерттеу пәні - МЖӘ жүйедегі инвестициялық қызметті өтеу барысында туатын қаржы-экономикалық қатынастар.

Зерттеудің қағидалы және методологиялық негізі. Диссертациялық жұмыстың қағидалы негізімен отандық және шетел ғалымдарының еңбектері мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің қаржылау облысында, ғылыми және арнайы басылымдардағы ғылыми жарияланымдар, мемлекеттік, қоғамдық экономикалық институттың талдағыш есеп берулері болып табылады және халықаралық қаржы ұйымдарларымының, ара шеңбер серіктес қатынас реттеу заңдық және нормативтік-құқықтық құжаттар.

Ұйренетін үдерістің, оның айқындау пішінінің мәнді мінездемелерін қасқайту, оларға тән қайшылықтарды және оның дамуының үрдістерін анықтап қойуға кешенді тіл табу айқындау және диалектикалық ұстаным диссертацияның методологиялық негізін құрайды.

Зерттеу мен игерушілікпен жүйелі және структурлық-уровеньдік тіл табу әдістердің логикалық және статистикалық салыстырмалы анализ, топтау, және монографиялық, абстрактылы-логикалық модельдеуінің және тағы басқаларымен еңсерілді

Зерттеу ақпараттық базасын: ҚР заңдары және ҚР үкіметтің қарарлары, ҚР статистика агенттігінің материалдарыны, ҚР қаржы министрлігінің, ҚР экономикалық дамудың және сауда министрлігінің, «Мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің қазақ орталығы» АҚі, "Батыс транзит" АҚ, және МЖӘ жүзеге асырған жобаларының қаржылық есептілік деректер, мемлекеттік-жекеменшік әріптестік проблемалары бойынша конференциялардың материалдары, мерзімді басылымдар, электрондық бастау.

Ғылыми зерттеу жаңалығы. Зерттеу барысында алынған ең байыпты нәтижелер, және оның ғылыми жаңалығы: келесіде құралады

1) "инвестиция" ұғымының мазмұны және оның МЖӘ-пен байланысы, зерттеу нысанасы және пәні ретінде белгіленді;

2) қазақстандық экономикаға қолайлы МЖӘ-тің ұғым айқындалды және пішіндері ұсынылды;

3) "жобалық қаржылау" деген ұғым сияқты МЖӘ жобасының қаржылау үдерісінің іліктес элементінің құрамдары айқындалды;

4) мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің жүйесінің Қазақстандағы тұжырымдамасы және әрекеттестіктің пішіндері анықталды;

5) кластерлік әдіс жолы бойынша жобалық қаржылау тетігі әзірленді;

б) МЖӘ жобаларының тиімділігінің сарапшылық кешенді әдістемесі ұсынылды.

Қорғауға шығаратын негізгі жағдайлар:

- "инвестиция", "инвестициялық жоба" және "мемлекеттік-жеке әріптестік" ұғымының өзгешеліктері, инвестициялық жобаның қаржылау шегінде айқындалды;
- МЖӘ пішінінің және қалыбының топтастыруы ұсынылды және мемлекеттік құрылымның және жеке бизнестің ынтымақтастығының тетіктері ашылды;
- МЖӘ қатысқандардың тәуекелнің топтастыруы өткізілді, және серіктестердің арасында тәуекелдің теңдестіріп таратушылық шаралары ұсынылды;
- МЖӘ жобасының кластерлік ыңғай негізге сүйенген жобалық қаржылауының қағидалы аспектінің кешенді зерттеуі өткізілді;
- МЖӘ игерушілігінің шетелдік тәжірибесі және отандық тәжірибесі жиынтықтауы және қисындауы өткізілді, оның Қазақстанда одан әрі дамуының болашақтары айқындалды;
- МЖӘ жүйесінде тұжырымдаманың және әрекеттестіктің пішінінің жетілдіруі әзірленді;
- МЖӘ жобасының кластерлі ыңғайы бойынша жобалық қаржылау тетігі ұсынылды;
- МЖӘ жобасының сарапшылық тиімділігінің әдістемесі әзірленді.

Зерттеудің қағидалы және практикалық елеулілігі. Диссертацияның қағидалы елеулілігі құрулы мақсаттың өзектілігімен және мемлекеттің және бизнестің қаржы әрекеттестігінің мәселесінің әзірлеу кемел деңгейімен, оның шешімінің шетел және отандық тәжірибесінің жинақтауы анықталады; кесімді қаржы әлуеттің кем тиімді шоғырлануының себебінің басын ашу мемлекеттік және жекеменшік секторлардың ара шеңбер оның ықтимал әрекеттестігінің, және мемлекеттің және бизнестің институтының ынтымақтастығының мардымдылығының көтермелеуінің тетігінің дамуымен анықталады.

Зерттеу нәтижесінің практикалық елеулілігі, оның тұжырымы және сөйлемдері аса ірі мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің және серіктестің қатынасының артықшылығының игерушілігінің институтының дамуының ірі ел-шаруашылығының мақсатын шешуге деген оқтаулы, және мемлекет жекеменшік бизнестің ірі инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға. Орындалған зерттеу нәтижелері, ұсынған әдістемелер және ұсыныстар мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің институционалдық негізінің жасалуына пайдалануға болады, және МЖӘ жүйесі бойынша жүзеге асырылатын жобалардың іріктеуін ұйымдастыруда, жүзеге асу және тиімділіктің сарапшылығын анықтауда.

Зерттеу нәтижесінің жарияланым. Диссертациялық жұмыстың тақырыбына 14 ғылыми жұмыстар жарияланды жалпы көлемі 8,39 б.б., соның ішінде ҚР БҒМ-нің ғылым және білім беру саласын бақылау Комитетінің ұсынған басылымдарда - 5 мақала, Томсон Рейтер компаниясының ғылыми журналының халықаралық базасына еңген шетел басылымдарында (ISI Web of knowledge, Thomson Reuters) Скопус(Scopus), және нөлдік емес импакт-факторы барда - 1 мақала, халықаралық конференция материалдарында – 5 мақала, оның ішінде 2 шетелдік.

Құрылымы және диссертациялық жұмыстың көлемі. Диссертация кіріспеден, төрт тараудың, тұжырымдан, пайдаланған бастаудың 155 атау тізбесінен, қосымшадан құралады. 50 кесте, 17 әлеміш бар.

ANNOTATION

To the doctoral thesis for the degree of philosophy doctor (PhD) on specialty
6D050900-«Finance»

Beysembinova Aisulu Shahi-Zadaevna

«Investment activity in the system public-private partnerships:
theory, methodology, prospects»

Actuality of the topic. The main task of the present stage of development of the Republic of Kazakhstan is the modernization of the country's economy in order to increase its competitiveness and resilience to the challenges of our time. Economic modernization will require upgrading of basic industries, advanced development of transport infrastructure of all kinds, the intensive development of new territories, the establishment of modern industries, and construction of new energy facilities. International experience has shown that putting the economy on the path of modernization can not be made only with the involvement of state resources. Major investment and construction projects in the XXIc. such as gas transport system and GES's in East Kazakhstan railway line Shar - Ust - Kamenogorsk, power line North Kazakhstan - Aktobe region - all this requires the use of hundreds of billions of tenge, and the government simply can not able to provide such funding . The solution to this problem is possible only through the joint efforts of government and private business , which in the world is realized in the framework of the institute of public- private partnerships.

Relevance of the topic of the thesis is determined by the objective necessity of complex analysis and methodological understanding of the problems associated with the intensification of the Institute of PPP in Kazakhstan and the involvement of the private businesses to implement investment projects, bearing in scale and promote innovative development of the country.

The purpose and objectives of the study. The aim of the thesis is focused on the development of methodological approaches and to develop practical recommendations for improving the investment activity in the system of public-private partnerships.

To achieve the objectives of the study were formulated and solved the following problems:

- clarification of the investment and to classify the investment as the object of study;
- an analysis of the conceptual and categorical apparatus of the institute of public -private partnerships and systematic form and the PPP model, to identify their strengths and weaknesses;
- identify the main risks specific to the PPP, and investigate the problem of project financing;
- summarize and organize international experience PPP project financing and the cluster approach;
- to summarize and organize the domestic experience of concession projects;

- identify the range of financial problems and perspectives of development of PPP in Kazakhstan;
- to develop proposals to improve the concepts and forms of interaction in the PPP;
- justify the targets of project finance for PPP projects based on the cluster approach;
- improve the methodology for evaluating the effectiveness of PPP projects and the financial stability of the concessionaire.

The object of research is the investment activity in the system of public-private partnership and complex relationship a party to it.

The subject of the study are the financial and economic relations arising in the process of investment activity in the PPP system.

Theoretical and methodological basis of research. A theoretical basis of dissertational work are works of domestic and foreign scientists in the field of financing of state-private partnership, scientific publications in specialised editions, analytical reports of the state, public economic institutes, and the international financial organisations, legislative and is standard-legal documents in sphere of regulation of partner relations.

The methodological basis of the dissertation is a comprehensive approach and dialectical principles, which allowed to identify the essential characteristics of the studied processes, forms of their display, highlight the inherent contradictions and trends of development. The study was conducted using a systematic and structural-level approach, methods of logical, comparative and statistical analysis, groups, monographic, abstract and logical modeling, etc.

Information base of the study are laws and regulations of the Government of the Republic of Kazakhstan Republic of Kazakhstan, the materials of the Statistics Agency, Ministry of Finance, Ministry of Economic Development and Trade of the Republic of Kazakhstan, "Kazakh Center for Public-Private Partnerships", JSC "Batis transit", as well as its financial statements for implemented PPP projects, the conference on public-private partnership, periodicals, and electronic sources.

The scientific novelty of the study. The most significant results obtained in the course of the study, and scientific innovation are the following:

- 1) established the concept of "investment" and its relationship with the PPP as object and subject of study;
- 2) refined the concept and the proposed PPP forms acceptable to the Kazakh economy;
- 3) clarified the concept of "project financing" as a set of interrelated elements of the financing of PPP projects;
- 4) improved the concept and forms of interaction in the system of public-private partnership in Kazakhstan;
- 5) develop mechanisms for project financing from the position of the cluster approach;
- 6) proposed a comprehensive method of assessing the effectiveness of PPP projects.

The main provisions for the defense:

- refined features of the concepts of "investment", "investment project" and "public - private partnerships" in the financing of investment projects;
- a classification of forms and models of PPP and uncovered the mechanisms of cooperation between state agencies and private business;
- the classification of the risks posed by members of PPP, and suggested steps for a balanced distribution of risks between the partners;
- conducted a comprehensive study of the theoretical aspects of project financing based on the cluster approach of PPP projects;
- compiled and systematized international experience and domestic practice of using PPP, identified the problems and prospects of its further development in Kazakhstan;
- to develop proposals to improve the concepts and forms of interaction in the PPP;
- the mechanism of project finance for PPP projects from the position of the cluster approach;
- developed and tested a method of estimating the performance of PPP projects.

Theoretical and practical significance of the study. The theoretical significance of the thesis is determined by the relevance of the objectives and the achieved level of elaboration of the financial problems of interaction between government and business, a generalization of the foreign and domestic experience of their solutions, due to the identification of the causes lack of effective integration of the financial capacity of the public and private sectors in their possible interactions and the development of mechanisms to increase the effectiveness of cooperation institutions government and business.

The practical significance of the results of the study is that its conclusions and proposals aimed at solving major economic problems of the institute of public-private partnerships and the benefits of partnerships between government and private business in the implementation of large-scale investment projects. The results of the research, the methodology and the proposed guidelines can be used to create the institutional framework of public-private partnerships, as well as the organization of the selection, implementation, and evaluation, realized in the PPP system.

Publication of the results of the study. On the topic of the thesis was published 14 scientific works totaling 8.39 pp, including in publications recommended by the Committee for Control of Education and Science of RK - 5 papers in international journals included in the international database of scientific journals of Thomson Reuters (ISI Web of knowledge), Scopus and having a non-zero impact factor - 1 article, in the proceedings of international conferences - 5 articles, 2 of which - foreign.

The structure and scope of the thesis. The thesis consists of an introduction, four chapters, conclusions, list of used sources of the 155 names, package contains 50 tables, 17 figures.